

„Kad se Bog čovik učini...”

(Jedna neobjavljena koleda sa Brača)

Ante Miličić, Zagreb

O. Antonin Zaninović OP obavljivao je u Sv. *Ceciliji* koleda iz Dalmacije. Ovdje objavljujemo još jednu koja se pjeva na Braču. Pjevala se u Povoljima na Braču dok sam tamo bio župnik (1956.—1973.) i to samo u crkvi na Tri Kralja kao sekvenca nakon poslanice. (To je inače mjesto i ostalih božićnih pjesama u Dalmaciji prema starim Evandelistarima »šćavetima«). Kod čestitanja (»kolendranja«) župniku i ostalima u selu ne pjeva se ova nego jedna varijanta poznate pjesme »Tri kralja jahahu...« Ali ta se ne pjeva u crkvi — možda baš zato što je nekako profanirana čestitanjem uz jelo i piće?

Tekst mi je po sjećanju zapisao pjevač-seljak Ivan Zlatar Stipanac. Kod toga je došlo do nekog

nenamjernog iskrivljivanja teksta, npr. zvijezda »počne iz hrama kapati« umjesto *iskrama*, dok je više bilo ispravljanja starinskih riječi prema sadašnjem knjiživnom jeziku. No to se dalo ponegdje ispraviti kako su tražile rime. Pjesma je s dvostrukim rimama *abab*, a to znači da ju je spjevao školovani a ne pučki pjesnik.

Kasnije sam dobio tekst i note iz Postira na Braču kako ih je zapisao domaći orguljaš Jelinčić. Taj tekst je još više bio jezično posuvremenjen, ali je imao neke strofe koje je tekst iz Povolja ispuštao. Stoga sam uzeo tekst iz Povolja kao osnovu, a dodao kurzivom izostavljene strofe i riječi koje su u postirskom tekstu bliže pretpostavljenom izvorniku.

KAD SE BOG ČOVIK UČINI
(pjesma na Tri kralja)

1 Kad se Bog čovik učini,
Mnoga se čuda zgodiše,
I noć se u dan promini,
Anđeli s neba sletiše.	9 Ni nami, braćo, kasniti,
Jer ova zvizda nas zove
Za Bogu poklon činiti
Da mu pridamo darove.	17 I tute staše građane
Moliti da im pokažu
U ke se Bog rodi strane
<i>I k stanu put im da kažu.</i>
2 I jasno sunce sivaše,
A tamnost noćna pobignu,
Živine Tvorca poznaše,
A đavlu sva moć izginu.	10 Spravimo vojsku i službu
<i>I dobre konje svrh svega</i>
Biće nam zvizda u družbu
<i>Išćimo Boga našega.</i>	18 Kad začu Irud srditi
Prišašće kralja takovo,
Poče se strahom čuditi,
Ne zna hotinje njihovo.
3 Zvizda se svitla ukaza
Gor u svitlomu istoku
Bez nijednoga poraza
U svom zlamenju duboku.	11 Tada se sva tri skočiše
Svoju potribu spravljati,
Kriposne dare poniše
Počeše brzo jahati.	19 <i>Smišljaše što će to biti</i>
<i>videći vojsku toliku,</i>
<i>pojde ih on sam susresti</i>
<i>u tuzi, plaču veliku.</i>
4 Koju tri kralja vidiše
U smutnji vele toj steći,
Vele se u sebi čudiše
Ne znajući što će to reći.	12 <i>Zvizda pred njima sivaše</i>
<i>puna nebeske svitlosti,</i>
<i>put izbrani kazivaše</i>
<i>za doći k rajskoj svitlosti.</i>	20 Poče ih s pomnjom pitati
Zač bihu prišli te krune,
Koga idjahu iskati
Da mu govore ispune.
5 Jedan Gašpar po imenu
Reče: čudo je veliko,
Jer na našem vrimenu
Nij se vidilo toliko.	13 <i>Svaki se od njih raduje</i>
<i>želeći Boga viditi,</i>
<i>Ter hitrom snagom putuje</i>
<i>Za dar mu svoj pokloniti.</i>	21 Oni mu tada rekoše:
Iruče, kralju čestiti,
Nebeski kralj porodi se,
Nas pitaš, al to ne znaš ti?
6 <i>Kraljić se kigod porodi</i>
<i>Koji će s nami vladati,</i>
<i>Ki će gospoditi s narodi</i>
<i>I vrh svih oblast imati.</i>	14 Jur bihu prišli hodeći
Na vrata od Jeruzalima,
Gdi stahu Boga proseći
Ki grihe svita uzima.	22 U istok zvizdu vidismo
Da to znamenje poznamo,
I zato ovde prišli smo
Darove da mu pridamo.
7 Drugi Melkiel zvaše se,
Reče začuđen u sebi:
Ovim nam čudom kaže se
Da je Bog sašal gor s nebi.	15 Jedan gledajući na nebi
Ne videć zvizdu sivati
<i>Pun žalosti on u sebi</i>
Poče iz glasa vikati.	23 <i>Družba se naša sva smela</i>
<i>Kad pride pod grad od vanka,</i>
<i>Zvizda ka nas je dovela</i>
<i>Jur joj sva svitlost pomanka.</i>
8 Treći imenom Baldasar,
Razuma pun i kriposti,
Premda vrimenom biše star
Ovakve riči izusti:	16 O družbo moja premila,
Ne vidim zvizde sivati.
Što će reć da se sakrila,
Pojmo građane pitati.	24 <i>Kad Irud začu te glase</i>
<i>Da se je Isus rodio,</i>
<i>Razmišljat poče sam na se</i>
<i>Jer se biše tad smutio.</i>

- 25 Tad Irud sabra sve zборе
Ter im ovako govori:
Mudraci svi što govore
Gdi će se Isus roditi?
- 26 U Betlem, odgovoriše,
Da se porodit imaše.
Irude, ti ne čudi se,
Jer Pisma tako tumače.
- 27 *Ona još ovo tumače:
Da sva kraljevstva na sviti
i sve cesarske palače
njemu će dare nositi.*
- 28 Tad Irud kralje sta zvati
Ter im ovako govori:
Pojte v Betlem iskati,
Naćete Isusa u dvorih.
- 29 A kad ga, dragi, nađete,
Ne budi od vas niko lin,
Molim vas da mi rećete
Da mu se i ja poklonin.
- 30 Tada se kralji *diliše*
Da milost Božju dostignu,
Te opet zvizdu spaziše
Ka prija od njih pobignu.
- 31 *Svi od veselja tu staše
u veloj srca radosti,
ter fale Bogu uzdaše
ki im darova milosti.*
- 32 Jur bihu došli *do stana*
Gdi se Bog čovik učini,
Nad kim sta zvizda izbrana
Ka veću svitlost promini.
- 33 Jere povrh te spilice
Poče *iskrama* kapatii,
Gdi Sinka slavne Divice
Imaju skupno klanjati.
- 34 Prid tom kućicom šetaše
Svet Josip, starac poštenu,
Ki s trudom drva beraše
Jer bihu dani studeni.
- 35 Kad Josip vojsku ugleda
Ka prema njemu hitaše,
Od straha starac uspređa,
Mariju kruto ter zvaše:
- 36 Marijo, majko žalosna,
Sve svoje posle ostavi,
Probud ditića oda sna
Tere ga sakrij u travi.
- 37 Irud sa vojskom jer hita
ki ni daleko od stana.
Ne daj Kraljića od svita,
Ma zaručnice obrana.
- 38 Još ne bijaše izusti
Ove vapaje Josip star,
Tad uzdu konju popusti
On kralj čestiti Baldasar.
- 39 Ne boj se, starče, tad reče,
Ne daj Ditića sakriti.
I sađe s konja ter kleče,
Poče Josipa moliti.
- 40 Jer nismo došli, Bog nam da,
Pogubit Sinka *sabljami*
Već nebeskoga Poroda
Nadarit darom svakakvim.
- 41 Otvori svoju spilicu
Kuju si kruto zatvori,
Pokaž nam Sinka i Divicu,
Vira ti moja govori.
- 42 *Još strahom starac predaše,
otvori drhćuć tad vrata,
ter družbu čudom gledaše,
bogatstva punu i zlata.*
- 43 Kad Kralji Boga vidiše
I slavnu Majku Divicu,
Sa svoje glave snimiše
Svoju prižarku krunicu.
- 44 *Padnu na svoja kolina
Ovi čestiti kraljići,
Radosno tad Božjeg Sina
Svak svojim darom nadari.*
- 45 Jedan mu svitlo da zlato,
Drugi mu miru dar doni,
Treći mu vele bogato
Mirisni tamjan pokloni.
- 46 Kad Isus primi darove
Tri kralja što mu doniše,
Poda im svim blagoslove
Ke oni srcem žudiše.
- 47 Domu se svom opravi,
Ne bi im taj put zaludu,
A Bog im biše objavi
Da se ne vrata k Irudu.
- 48 *Svi dakle skupa pojdoše
Hvaleći Boga od slave
I drugim putem ojdoše
Veseli u svoje države.*
- 49 Molimo i mi Isusa
Da nam grihe oprosti,
Da svima našim dušama
Podari blago milosti. Amen!

Sedam napjeva poslanica u Bolu

Anđelko Fazinić, Rijeka

Primorsko područje Dalmacije vrlo je bogato crkvenim pučkim napjevima. Oni obuhvaćaju u prvom redu liturgijske tekstove, dakle, misu, njezine promjenljive i nepromjenljive dijelove teksta koji spada na puk; »Božansku službu«, i to Večernju, Jutarnju s čitanjima, Pohvale; tekstove raznih ophoda, npr. na Cvjetnicu; tekstove obreda, npr. sprovoda. No ti pučki napjevi obuhvaćaju i pobožnosti preporučene ili odobrene od Crkve, npr. Četrdesetsatno klanjanje Euharistiji, svibanjske, trodnevlja i devetnice, mjesne pobožnosti, ke procesije kroz korizmu i Veliku sedmicu, krunicu Ružarija i Zlatnu krunicu, litanije lauretanske, trodnevlja i devetnice, mjesne pobožnosti, itd. S tim pobožnostima povezani su određeni tek-

stovi pjesama, npr. u svibanjskoj pobožnosti, a negdje u božićnoj devetnici pjesma »*Amo, amo, o kršćani!*« Bratovštine imaju svoje pjesme za pobožnosti koje obavljaju po svojim pravilima. Isti tekst može imati različit napjev, a isti napjev različite modulacije.

Neki napjevi nestaju promjenom duhovnog intenziteta prema određenoj pobožnosti, ili promjenom liturgijskih tekstova, npr. nestaju pjesme koje su se pjevale pred svaku desetnicu krunice Ružarija na tekst viškog pjesnika Vitaljića te napjevi kojima se molila krunica; promjenom obreda više se ne pjevaju raniji tekstovi procesije Cvjetnice. Treba se nadati da su se Ordinarijati pobrinuli da ti napjevi budu snimljeni i pohranjeni prije nego